

Наказом МОН України від 10.10.2022 р. №894 видання включено до категорії «Б» за спеціальностями: 051 – економіка; 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 073 – менеджмент; 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 292 – міжнародні економічні відносини

DOI 10.56197/2786-5827/2024-3-2-1

УДК 339.54; 339.137.2

Осташко Тамара Олексіївна,
доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
член-кореспондент НААН України,
головний науковий співробітник відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України”,
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна,
email: tostashko@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5550-5864>
Scopus ID: 57465069000

Лєнівова Ганна Володимирівна,
молодший науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в
агропродовольчому комплексі,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України”,
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна,
email: hanna.lienivova@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9237-2095>

Ostashko Tamara,
Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher,
Corresponding Member, National Agrarian Academy of Sciences of Ukraine,
Leading Researcher, Department of Sectoral Forecasts and Market Conditions,
State Organization “Institute for Economics and
Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine”,
Panasa Myrnogo str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: tostashko@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5550-5864>
Scopus ID: 57465069000

Lienivova Hanna,
Junior Researcher, Department of the Forms and Methods of Management
in the Agri-Food Complex,
State Organization “Institute for Economics and
Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine”,
Panasa Myrnogo str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: hanna.lienivova@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9237-2095>

AGRICULTURAL EXPORTS FROM UKRAINE TO THE EU: FORECASTS, LIMITATIONS AND CHALLENGES

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ЕКСПОРТ УКРАЇНИ В ЄС: ПРОГНОЗИ, ОБМЕЖЕННЯ І ВИКЛИКИ

Вступ. На розвиток експорту окремих сільськогосподарських товарів до ЄС впливатимуть торговельні режими для імпорту української продукції в ЄС і конкуренція з локальними виробниками та імпортерами на ринках ЄС. Зміни торговельних режимів пов'язані із введенням з 2022 р. автономних торговельних преференцій у вигляді призупинення імпортних мит і квот на український експорт до ЄС, які щорічно продовжуються і модифікуються. Також у 2023 р. відновилися переговори щодо узгодженої у 2019 р. Угоди про Асоціацію між ЄС та МЕРКОСУР. У разі успішного завершення цих переговорів існують ризики послаблення конкурентних позицій української сільськогосподарської продукції на ринках ЄС.

Метою статті є розробка прогнозів експорту сільськогосподарських товарів з України в ЄС в умовах дії обмежень в рамках автономних торговельних преференцій ЄС для імпорту вітчизняних товарів та оцінка викликів для розвитку вітчизняного експорту в ЄС у разі імплементації Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося з використанням економіко-статистичних методів, методів порівняння, аналізу і синтезу, системного підходу. Інформаційну базу дослідження склали праці зарубіжних та українських вчених, документи, статистичні дані і прогнози Європейської комісії, Світової організації торгівлі, Міністерства сільського господарства США (USDA). Використовувалися база даних UN Comtrade і база даних MERCOSUR.

Результати і обговорення. У разі прийняття пропозиції Єврокомісії щодо механізму “екстреного гальмування” з метою стабілізації імпорту м'яса птиці з України і за умови введення тарифних квот при ввезенні м'яса птиці з МЕРКОСУР, у 2030 р. обсяги експорту м'яса птиці з МЕРКОСУР перевищать обсяги експорту з України. Частка МЕРКОСУР в імпорті м'яса птиці в ЄС може збільшитися з 8,3% у 2022 р. до 27,4% у 2030 р., а частка України не перевищить 16,1%.

Також за умови введення механізму “екстреного гальмування” з метою стабілізації імпорту кукурудзи з України в ЄС та у разі імплементації Угоди ЄС- МЕРКОСУР відбудеться суттєве зростання конкуренції на ринку ЄС між українською і бразильською кукурудзою, при цьому цінову конкурентну перевагу має українська кукурудза. Проте з огляду на прогноз зменшення імпорту кукурудзи в ЄС до 2030 р., дуже вірогідно, що незважаючи на тарифну квоту МЕРКОСУР і автономні торговельні преференції України, обсяги експорту як української, так і бразильської кукурудзи в ЄС скоротяться.

Висновки. Механізм “екстреного гальмування” з метою стабілізації імпорту окремих сільськогосподарських товарів з України в ЄС призведе до консервування обсягів вітчизняного експорту в ЄС на рівні 2022-2023 років, що у разі підписання, ратифікації і наступної імплементації Угоди про Асоціацію ЄС-МЕРКОСУР приведе протягом шести років перехідного періоду до часткового заміщення українського експорту бразильським на ринку ЄС. Особливо це стосується ринків кукурудзи і м'яса птиці, на яких конкурентні позиції Бразилії є лідерськими у світовій торгівлі.

Ключові слова: ЄС, автономні торговельні преференції, МЕРКОСУР, зона вільної торгівлі, торговельні режими, тарифні квоти, сільськогосподарські товари, експорт.

Introduction. The development of exports of certain agricultural products to the EU from Ukraine is influenced by trade regimes and competition with local producers and importers on the EU markets. Changes in trade regimes imply introduction of the autonomous trade preferences in the form of the suspension of import duties and quotas for Ukrainian exports to the EU from 2022, which are extended and modified annually. Also, in 2023 EU and MERCOSUR renewed negotiations on the Association Agreement that was announced in 2019. Successful completion of these negotiations leads to the risks of weakening of the competitive position of Ukrainian agricultural products on EU markets.

The purpose of the article is to develop forecasts for the export of agricultural goods from Ukraine to the EU under the restrictions of the EU's autonomous trade preferences for the import of domestic goods and to assess the risks of the development of domestic exports to the EU in case of implementation of the EU-MERCOSUR Association Agreement.

Materials and methods. The research was conducted using economic and statistical methods, methods of comparison, analysis and synthesis, and a systematic approach. The information base of the research includes works of foreign and Ukrainian scientists, documents, statistical data and forecasts of the European Commission, the World Trade Organization, and the US Department of Agriculture (USDA), the UN Comtrade database and the MERCOSUR database.

Results and discussion. If the European Commission accepts the proposed “emergency brake” mechanism to stabilize the import of poultry meat from Ukraine and tariff quotas for the import of poultry meat from MERCOSUR are introduced, the volume of poultry meat exports from MERCOSUR will exceed the volume of exports from Ukraine in 2030. The share of MERCOSUR in the import of poultry meat to the EU may increase from 8,3 % in 2022 to 27,4 % in 2030, and the share of Ukraine will not exceed 16,1 %.

Also, in case of introduction of the “emergency brake” mechanism to stabilize the import of corn from Ukraine to the EU and implementation of the EU-MERCOSUR Agreement, there will be a significant increase in competition on the EU market between Ukrainian and Brazilian corn, and Ukrainian corn will have a competitive price advantage. However, given the forecasted decrease in corn imports to the EU until 2030, there is a high possibility that despite the MERCOSUR tariff quota and Ukraine's autonomous trade preferences, the volume of exports of both Ukrainian and Brazilian corn to the EU will decrease.

Conclusions. The “emergency brake” mechanism with the goal to stabilize the import of certain agricultural goods from Ukraine to the EU will lead to preserving of the volume of Ukrainian exports to the EU at the level of 2022-2023, which, in case the EU-MERCOSUR Association Agreement is signed, ratified and implemented, will lead to partial replacement of Ukrainian exports on the EU market by Brazilian export within six years transition period. In particular, corn and poultry markets will be impacted, as Brazil possess leading role in the world trade in these goods.

Keywords: EU, autonomous trade preferences, MERCOSUR, free trade zone, trade regimes, tariff quotas, agricultural goods, export

JEL Classification: F10; Q17.

Вступ. На розвиток експорту окремих сільськогосподарських товарів до ЄС впливатимуть торговельні режими для імпорту української продукції в ЄС і конкуренція з локальними виробниками та імпортерами на ринках ЄС. Зміни торговельних режимів пов'язані із введенням з 2022 р. автономних торговельних преференцій у вигляді призупинення імпортних мит і квот на український експорт до ЄС, які щорічно продовжуються і модифікуються.

З 6 червня 2024 р. будуть діяти автономні торговельні преференції, у яких посилюються запобіжні заходи для захисту чутливої сільськогосподарської продукції з метою врахування будь-якого негативного впливу на ринок одного або кількох держав-членів, а не

лише на ринок ЄС у цілому¹. Новий автоматичний захист буде застосовуватися до таких чутливих продуктів як птиця, яйця, цукор, овес, кукурудза, крупи та мед. Будуть діяти два захисні механізми для захисту ринку ЄС:

– посилена версія існуючого механізму, який застосовуватиметься на основі регулярного моніторингу, дозволяючи Європейській Комісії застосовувати будь-які захисні заходи, якщо виконуються певні умови (йдеться насамперед про зобов'язання Комісії щодо посиленого моніторингу імпорту пшениці та інших зернових культур і використання інструментів, які є в її розпорядженні, у разі збоїв на ринку);

– новий автоматичний захисний механізм, який зобов'яже Комісію знову запровадити тарифні квоти, якщо імпорт птиці, яєць, цукру, вівса, кукурудзи, круп та меду перевищує середнє арифметичне обсягів, імпортованих у 2022 та 2023 роках.

Також суттєві ризики для українського сільськогосподарського експорту в ЄС зумовлені підсиленням конкуренції з продукцією інших країн на ринку ЄС, що відбудеться у разі підписання Угоди про Асоціацію між ЄС і МЕРКОСУР.

МЕРКОСУР (від ісп. Mercado Común del Sur, що в перекладі означає “Об'єднаний ринок країн Півдня”) – економічний союз держав у Південній Америці, до якого входять Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай². МЕРКОСУР було започатковано у 1986 р. із створення ЗВТ між Аргентиною та Бразилією. У 1990 р. до цієї угоди приєдналися Парагвай та Уругвай. Пізніше приєдналася Венесуела, але зараз її права і обов'язки призупинені. Болівія ще не завершила процес приєднання. Крім того, статус Асоційованих членів МЕРКОСУР мають Чилі, Колумбія, Еквадор, Перу, Гайана, Суринам. У 1994 р., МЕРКОСУР перетворено на митний союз – для всіх учасників запроваджено єдиний зовнішній митний тариф.

У 2019 р. було узгоджено у принципі Угоду про асоціацію і її частину Угоду про ЗВТ між ЄС і блоком МЕРКОСУР Бразилії, Аргентини, Уругваю та Парагваю (далі Угода ЄС-МЕРКОСУР), переговори щодо якої тривали більше 20 років. Але Угода не була підписана через вимоги ЄС щодо додаткових екологічних зобов'язань, які були відхилені країнами МЕРКОСУР як прояв протекціонізму з боку європейських країн з метою захисту своїх ринків сільськогосподарської продукції. Як повідомляє видання Financial Times з посиланням на дипломатів, які беруть участь у переговорах, з 2023 року ЄС і блок МЕРКОСУР домагаються завершення цієї Угоди³. У разі успішного завершення і ратифікації Угоди ЄС-МЕРКОСУР зміниться конкурентне середовище на ринках ЄС для української експортної продукції, насамперед, сільськогосподарської. Вже зараз Бразилія є першим джерелом імпорту агропродовольчої продукції для ЄС, який становив 12 % від загального імпорту цієї продукції в ЄС у 2022 р. Велика Британія посіла друге місце з 9 % імпорту ЄС у 2022 році. Україна випередила США у 2022 році як третє джерело імпорту агропродовольчої продукції ЄС⁴.

Товарна структура експорту МЕРКОСУР до країн світу дає уявлення щодо найбільш конкурентоспроможних товарів цього блоку на світових ринках. За даними бази даних UN Comtrade⁵ у 2023 р Бразилія стала найбільшим експортером кукурудзи і м'яса птиці у світі. За інформацією бази даних зовнішньої торгівлі МЕРКОСУР⁶ у 2023 р. у топ-10 товарів, що експортує МЕРКОСУР, увійшла низка традиційних товарів українського експорту. Зокрема, соєві боби складають 13,9 % товарного експорту МЕРКОСУР, кукурудза – 5,1 %, цукор – 3,5 %, соєвий шрот – 2,3 %.

¹ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Council of the European Union. Interinstitutional File: 2024/0028(COD). Brussels, 1 February 2024. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5998-2024-INIT/en/pdf> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

² URL: <https://www.mercosur.int/en/> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

³ URL: <https://www.ft.com/content/f3d47ad6-1b85-4395-8382-f444090da06e> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

⁴ URL: https://agriculture.ec.europa.eu/news/good-performance-eu-agri-food-trade-2022-despite-challenges-2023-04-13_en (дата звернення: 26.03.2024 р.).

⁵ URL: <https://comtradeplus.un.org> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

⁶ URL: <https://estadisticas.mercosur.int/> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

Метою статті є розробка прогнозів експорту сільськогосподарських товарів з України в ЄС в умовах дії стримуючих механізмів, визначних у межах автономних торговельних преференцій ЄС для імпорту вітчизняних товарів, та оцінка ризиків розвитку вітчизняного експорту в ЄС у разі імплементації Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР.

Матеріали та методи. Оскільки завдання цього дослідження стосуються оцінки конкурентних позицій українських сільськогосподарських товарів на ринках ЄС, були проаналізовані методи, використані вітчизняними та зарубіжними науковцями для оцінки наслідків ПВЗВТ Україна-ЄС.

Осташко Т., Кобута І. та інші (Ostashko, 2021) використали метод аналізу вигод і втрат для оцінки впливу ПВЗВТ України з ЄС на основних стейкхолдерів (учасників) аграрного ринку України – виробників, експортерів, споживачів, державний сектор. Коляденко С., Андрейченко А. та інші (Koliadenko, 2020) використали метод математичного моделювання неперервної системи на основі зміни її аперіодичних складових для прогнозування обсягів експорту окремих сільськогосподарських товарів до країн ЄС. Яценко О., Резнікова Н. та інші (Yatsenko, 2020) використали методи кореляційно-регресійного аналізу для визначення впливу українського експорту до ЄС на ВВП України.

Гамулчик М, Макарчук О. та інші (Hamulczuk, 2019) використали підхід авторегресійної моделі для аналізу зв'язків ринку ріпаку в ЄС та Україні. Розроблена модель була застосована для оцінки збільшення товарообігу, а також вигод для українських виробників. Подібний економетричний підхід до оцінки рівня зв'язків між ринком ЄС та України Гамулчик М. та інші (Hamulczuk, 2021) використали для аналізу перспектив торгівлі насінням соняшнику в період до 2027 року та після нього.

Загальний вплив лібералізації імпорتنих тарифів для торгівлі сільськогосподарською продукцією в рамках ПВЗВТ Україна-ЄС та соціального добробуту проаналізовано Е. Артук, Г. Порто та іншими (Artus, 2019). Автори використали модель добробуту сільськогосподарського сектора для опосередкованої оцінки впливу змін імпортного тарифу на обсяг імпорту, споживання та добробуту.

Значна кількість досліджень науковців ЄС присвячена оцінкам наслідків Угоди ЄС-МЕРКОСУР на економіку і торгівлю цих об'єднань і окремих країн-членів. Зокрема, Тіміні Я. та Віані Ф. (Timini, 2020) аналізують основні положення Угоди ЄС-МЕРКОСУР у контексті поточних торговельних відносин між двома об'єднаннями і наводять результати розрахунків, отриманих на основі економетричної моделі “структурної гравітації”, щодо оцінок можливого впливу цієї угоди на торгівлю і ВВП як в цілому зазначених блоків, так і країн-членів. Довгострокові наслідки Угоди ЄС-МЕРКОСУР (після того, як угода досягла свого потенційного піку з точки зору створення торгівлі) оцінюються позитивно. Торговельна угода матиме позитивний ефект для торгівлі та реального ВВП обох регіонів. За оцінками дослідників, торгівля МЕРКОСУР зросте на 14 %, а ВВП – на 0,4 %; торгівля ЄС зросте помірно – на 0,6 %, а ВВП – на 0,07 %. Анна Аюсо (Ayuso, 2022) досліджує політику МЕРКОСУР для подолання асиметрії всередині блоку, зумовленої значною різницею у рівні розвитку, розмірах території, економіки і кількості населення країн блоку. Щоб запобігти збільшенню асиметрії між членами МЕРКОСУР дослідниця пропонує у контексті угоди між ЄС та МЕРКОСУР надавати пріоритет регіональній співпраці над двосторонніми програмами.

У вітчизняній науковій літературі представлені дослідження щодо ролі блоку МЕРКОСУР у світовій торгівлі, розвитку інтеграційних відносин всередині блоку, розвитку торгівлі МЕРКОСУР з Україною. Зокрема, Білозубенко В., Небаба Н. та інші (Білозубенко, 2021) провели аналіз розвитку взаємної торгівлі країн МЕРКОСУР на основі розрахунку сальдо торговельного балансу, темпів зростання експорту та імпорту товарів між країнами-членами МЕРКОСУР та іншими країнами світу, коефіцієнту розширення інтеграції та розробили пропозиції щодо стратегії активізації економічного співробітництва України з країнами цього об'єднання. Заяць О. (Заяць, 2020) розглядає питання глобальної конкурентоспроможності окремих країн МЕРКОСУР і глобальної конкурентної сили об'єднання МЕРКОСУР, показник для визначення якої розраховує на основі узагальнення

індексу глобальної конкурентоспроможності країн – членів МЕРКОСУР. Олійник Ю. (Олійник, 2015) дослідив співробітництво між ЄС та МЕРКОСУР у період проведення переговорів щодо Угоди про Асоціацію з метою розробки рекомендацій щодо інтеграції України в ЄС.

Низка вітчизняних наукових публікацій присвячена проблемам сільськогосподарської торгівлі України з початком вступу в ЄС у 2014 р. (Pyash, 2019) і в умовах повномасштабної воєнної агресії РФ (Шнирков, 2023), (Осташко, 2023), (Leshchenko, 2023). Проводяться також дослідження щодо оцінок впливу торговельних угод України на розвиток торгівлі сільськогосподарськими товарами (Lila, 2023).

Таким чином, цілий спектр проблем, пов'язаних із впливом наданих Європейською Комісією можливостей і введених внаслідок посилення конкуренції з українським сільськогосподарським експортом обмежень, залишається не дослідженим. Не досліджувалися також проблеми, пов'язані із наслідками зростання конкуренції українських сільськогосподарських товарів і товарів з країн МЕРКОСУР на ринках ЄС у разі підписання і ратифікації Угоди про Асоціацію ЄС-МЕРКОСУР.

Для вирішення завдань даного дослідження використовувалися економіко-статистичні методи, методи порівняння, аналізу і синтезу, системного підходу. Інформаційну базу дослідження склали праці зарубіжних та українських вчених, документи, статистичні дані і прогнози Європейської комісії, Світової організації торгівлі, Міністерства сільськогосподарства США (USDA). Використовувалися база даних UN Comtrade і база даних MERCOSUR.

Результати і обговорення. *Очікувані зміни обсягів експорту окремих сільськогосподарських товарів в ЄС.* Новий автоматичний захисний механізм, який буде діяти з 6 червня 2024 р. до 5 червня 2025 р, передбачає запровадження тарифних квот, які діяли до 2021 р., якщо імпорт птиці, яєць, цукру, вівса, кукурудзи, та меду перевищить середнє арифметичне обсягів, імпортованих у 2022 та 2023 роках. Відповідні розрахунки представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Обсяги тарифних квот ЄС у 2021 р. і обсяги експорту в ЄС товарів, для яких запроваджено новий автоматичний захисний механізм ЄС

	Обсяг тарифної квоти, 2021 р., тис. т*	Імпорт в ЄС з України, 2022 р., тис. т	Імпорт в ЄС з України, 2023 р., тис. т	Імпорт в ЄС з України, 2022-2023 рр., у середньому, тис. т
М'ясо птиці	70,0	117,4	171,8	144,6
Яйця і альбуміни	6,0	12,7	31,9	22,3
Цукор	25,07	148,4	489,8	319,1
Овес	4,0	2,9	1,8	2,35
Кукурудза	650,0	12046,4	12939,3	12492,85
Мед	6,0	46,1	45,8	45,9

*Без тимчасових додаткових квот.

Складено авторами за джерелами: UN Comtrade; Tariff quota consultation. European Commission. Ukraine. 2021. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en (дата звернення: 26.03.2024 р.).

Механізм “екстреного гальмування” ЄК передбачає, що якщо протягом періоду з 6 червня по 31 грудня 2024 року сукупні обсяги імпорту будь-якого з продуктів, зазначених у табл.1, досягнуть відповідного середнього арифметичного обсягів імпорту, зареєстрованих у 2022 та 2023 роках, Європейська комісія повторно запровадить для цього продукту відповідну тарифну квоту, яка діяла у 2021р., або тарифну квоту, яка дорівнює п'яти дванадцятим цього

середнього арифметичного значення, залежно від того, який обсяг є вищим. Якщо ж протягом періоду з 1 січня по 5 червня 2025 року кумулятивні обсяги імпорту зазначених продуктів досягають п'яти дванадцятих відповідного середнього арифметичного значення обсягів імпорту у 2022 та 2023 роках, ЄК повторно запровадить для цього продукту відповідну тарифну квоту.

Таким чином механізм “екстреного гальмування” ЄК обмежує вітчизняний експорт в ЄС птиці, яєць, цукру, вівса, кукурудзи, та меду середніми обсягами 2022-2023 рр., проте і на інші товари вітчизняного експорту можуть бути введені захисні заходи ЄС відповідно до статті 12 Проекту Регламенту Європейського парламенту та Ради щодо тимчасових заходів лібералізації торгівлі, що доповнюють торговельні пільги, які застосовуються до української продукції відповідно до Угоди про асоціацію між ЄС та Україною⁷.

*Зміни торговельних режимів відповідно до Угоди ЄС-МЕРКОСУР*⁸. Крім обмежень на імпорт з України для чутливих сільськогосподарських товарів ЄС, виклики щодо розвитку вітчизняного сільськогосподарського експорту в ЄС виникнуть у разі зміни торговельних режимів ЄС у торгівлі з блоком МЕРКОСУР у разі завершення підписання і ратифікації Угоди про Асоціацію ЄС-МЕРКОСУР.

ЄС поступово скасовує імпорتنі мита на 92 % імпорту з МЕРКОСУР протягом періоду до 10 років. Найбільш чутливі сільськогосподарські товари будуть частково лібералізовані за допомогою тарифних квот, які в більшості випадків впроваджуватимуться в шість рівних щорічних етапів. У разі якщо збільшення імпорту спричинить серйозні порушення ринку для виробників ЄС, Угода про вільну торгівлю передбачає захисні заходи, які також можуть бути застосовані до тарифних квот. Крім того, у разі значної шкоди виробникам ЄС, пов'язаною з торгівлею в рамках Угоди, передбачається пакет фінансової підтримки в розмірі до 1 мільярда євро. Це збільшить підтримку, доступну фермерам через Спільну сільськогосподарську політику.

Угодою встановлені імпорتنі тарифні квоти для таких чутливих для ЄС сільськогосподарських продуктів при їх імпорті з МЕРКОСУР⁹: свіжа яловичина, високоякісне свіже, охолоджене та заморожене м'ясо великої рогатої худоби, заморожена яловичина включно з призначеною для переробки; свіже та охолоджене, заморожене та приготовлене м'ясо свинини; м'ясо птиці без кісток, включаючи напівфабрикати з птиці, м'ясо птиці з кісткою; сухе молоко, сир, дитячі суміші; рис, кукурудза і сорго, цукор для рафінування, інший цукор, яйця, яєчні альбуміни, мед, ром, солодка кукурудза, кукурудзяний крохмаль і маніоковий крохмаль, похідні крохмалю, етанол, часник. Для більшості зазначених товарів було встановлено квоти також в Угоді про Асоціацію між Україною і ЄС.

Слід взяти до уваги, що в опублікованому тексті торгової частини Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР зазначено, що “тексти публікуються виключно в інформаційних цілях і можуть зазнавати подальших змін, у тому числі в результаті процесу правового перегляду”. Отже, існує ймовірність перегляду зазначених квот. Про їх вірогідний перегляд у бік збільшення свідчить повідомлення інформаційного агентства Reuters від 1 серпня 2023 р. про наміри Бразилії домагатися збільшення квот на експорт до ЄС або зменшення квот на європейські товари, що продаються МЕРКОСУР, як компенсацію за вимогу ЄС надати гарантії щодо дотримання країнами МЕРКОСУР екологічних вимог.¹⁰ Нове законодавство ЄС щодо заборони імпорту товарів, пов'язаних із вирубкою лісів, ускладнює переговори щодо торгової угоди з блоком МЕРКОСУР. Регламенти ЄС, схвалені у квітні 2023 р., вимагають від

⁷ URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5998-2024-INIT/en/pdf> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

⁸ URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/1dee5873-abd3-4121-b9be-4a75e715bd60> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

⁹ URL: <https://comercio.gob.es/PoliticaComercialUE/AcuerdosComerciales/acuerdoscomerciales/mercosur/190628-mercosur-text-ingles.pdf> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

¹⁰ URL: <https://www.reuters.com/business/mercosur-agree-counterproposal-trade-talks-with-eu-2023-08-01/> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

виробників сої, яловичини, кави, деревини та інших товарів надавати докази того, що їхній ланцюг поставок вільний від вирубки лісів¹¹.

Виклики для українських експортних товарів. Проведемо аналіз викликів для українського експорту від зміни тарифних режимів ЄС відповідно до угоди МЕРКОСУР. Вибір товарів для аналізу обмежимо товарами, на які ЄС встановить тарифні квоти для МЕРКОСУР, і які є серед найбільш важливих для експорту України – кукурудза і м'ясо птиці. Саме для цих товарів можна очікувати найбільших ризиків зменшення конкурентоспроможності українського експорту внаслідок імплементації Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР, адже Бразилія у 2023 р. стала найбільшим експортером цих товарів у світі.

М'ясо птиці. Бразилія є другим за величиною виробником курячого м'яса в світі після США і найбільшим експортером курячого м'яса в світі. Експорт курячого м'яса з Бразилії динамічно зростає – тільки за 2023 р. цей показник за попередніми даними зріс на 9 % і досяг рівня 4.85 млн т, а у 2024 р. очікується зростання ще на 4 % до рівня 5,4 млн т.¹² Експорт м'яса птиці з України у 2021 р. становив 451 тис. т, а у 2022 р. 417 тис. т.

У торговій Угоді про асоціацію ЄС – МЕРКОСУР прописані тарифні квоти для безмитного ввезення в ЄС м'яса птиці без кісток, включаючи напівфабрикати з птиці, та для м'яса птиці з кісткою для країн блоку МЕРКОСУР. Протягом 6 років імплементації Угоди тарифні квоти 1 і 2 будуть збільшені кожна з 15000 МТ до 90000 МТ (МТ – метричні тонни в еквіваленті каркасної ваги) (табл. 2). Для порівняння, у кінці перехідного періоду (2021 р.) імпортна тарифна квота ЄС на м'ясо птиці з України разом з тимчасовою додатковою квотою становила 70 тис. т, на той час як тарифна квота МЕРКОСУР – 180 тис. т.

Таблиця 2

Тарифні квоти для безмитного ввезення на територію ЄС м'яса птиці з країн блоку МЕРКОСУР

Рік	Тарифна квота 1: м'ясо птиці без кісток, включаючи напівфабрикати	Тарифна квота 2: м'ясо птиці з кісткою
	Агреговані щорічні обсяги (МТ – в еквіваленті каркасної ваги)	
0	15000	15 000
1	30000	30 000
2	45000	45 000
3	60000	60 000
4	75000	75 000
5 і кожен наступний рік	90000	90 000

Складено за джерелом: Trade Part of the EU-MERCOSUR Association Agreement. ANNEX 2-A. Tariff elimination schedule. SECTION B. Tariff rate quotas of the European Union. URL: <https://comercio.gob.es/PoliticaComercialUE/AcuerdosComerciales/acuerdoscomerciales/mercosur/190628-mercosur-text-ingles.pdf> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

Таким чином, сумарно квота на безмитний експорт в ЄС з країн МЕРКОСУР складатиме 180 000 т і буде поступово введена протягом шести років. Обсяг, про який йдеться, становить 1,5 % поточного споживання ЄС – середньорічного споживання протягом 2001-2003 р. (табл. 3).

¹¹ URL: <https://www.euronews.com/business/2023/11/10/eu-mercosur-trade-deal-could-the-environment-pay-the-price> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

¹² URL: https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Poultry%20and%20Products%20Annual_Brasilia_Brazil_BR2023-0022.pdf (дата звернення: 26.03.2024 р.).

Таблиця 3

Прогнозний баланс ринку м'яса птиці ЄС, тис т, е.р.в.*

	У середньому 2021-2023	2025	2030	2035	Середнє щорічне зростання, %	
					2013-2023	2023-2035
Валове внутрішнє виробництво	13270	13677	13761	13868	1,9 %	0,4 %
Імпорт	800	891	901	907	-1,3 %	1,0 %
Експорт	1 982	1 981	2 085	2 192	0,9 %	0,8 %
Чиста торгівля	1 182	1 090	1 185	1 286	2,7 %	0,7 %
Внутрішнє споживання	12 088	12576	12582	12586	1,8 %	0,3 %
Споживання на душу населення (кг / е.р.в.)*	23,7	24,5	24,7	24,9	1,6 %	0,4 %
Ринкова ціна ЄС, €/т	2 403	2 170	2 255	2 365	1,6 %	-0,1 %

* е.р.в. – еквівалент роздрібної ваги; Коефіцієнт переведення маси туші в роздрібну вагу для м'яса птиці становить 0,88.

Складено за джерелом: EU agricultural outlook for markets, 2023-2035. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. с.71. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/medium-term_en (дата звернення: 26.03.2024 р.).

За прогнозом Європейської комісії з 2023 р. до 2035 р. середньорічні темпи зростання виробництва м'яса птиці в ЄС знизяться і складуть 0,4 % проти 1,9 % у період 2013-2023 років. На 0,4 % будуть зростати у середньому річні обсяги споживання м'яса птиці проти 1,8 % у попередньому періоді.

Позитивною тенденцією для українських експортерів і експортерів МЕРКОСУР є очікуване середньорічне зростання імпорту м'яса птиці протягом 2023-2035 років на 1 % особливо з огляду на зниження обсягів імпорту у середньому на 1,3 % щорічно протягом минулого періоду 2013-2023 років.

Сприятиме розвитку вітчизняного експорту курятини в ЄС і цінова ситуація на ринках ЄС. За прогнозом Європейської Комісії до 2035 р. ціни на птицю в ЄС поступово зростуть до 2400 євро за тону, в основному завдяки стійкому попиту в ЄС і розвитку цін на світовому рівні. Ціновий розрив, через який вищі ціни на виробництво в ЄС протистоять нижчим світовим цінам, має тривати й ускладнюватиме конкуренцію на експортних ринках для виробників ЄС. Цей розрив пояснюється Зеленим переходом ЄС, що сприятиме порівняльним ціновим перевагам як українського, так і латиноамериканського м'яса птиці.

Таблиця 4

Динаміка і прогноз розвитку імпорту м'яса птиці в ЄС з України без урахування квоти МЕРКОСУР

Імпорт в ЄС, т	Імпорт в ЄС з України, т			Частка України в імпорті ЄС, %		Частка імпорту з України у споживанні ЄС, %	
	2021	2022	2023	2021-2023, у середньому	2030, прогноз	2021-2023, у середньому	2030, прогноз
720061	74982	117440	171815	15,2 %	16,1 %	1,0 %	1,2 %

Складено авторами за джерелами: UN Comtrade; EU agricultural outlook for markets, 2023-2035. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. с.71.

У 2023 р. Україна експортувала в ЄС 171,8 тис. т м'яса птиці, що у 2,3 рази більше, ніж у 2021 р., чому сприяло скасування тарифних квот і повна тарифна лібералізація ринків

ЄС для України (табл. 4). Частка українського м'яса птиці в обсягах імпорту м'яса птиці в ЄС склала у середньому 15,2 % протягом 2021-2023 рр., а у споживанні м'яса птиці в ЄС – 1 %. За припущення, що Європейська комісія введе механізм “екстреного гальмування” імпорту м'яса птиці з України для утримання його на середньому рівні 2002-2003 років, і з урахуванням прогнозного балансу ринку м'яса в ЄС, у 2030 р. частка України в імпорті м'яса птиці в ЄС збільшиться і складе 16,1 %, а частка імпорту українського м'яса у внутрішньому споживанні ЄС складе 1,4 %.

У табл. 5 представлені прогнозні показники зміни імпорту м'яса птиці з МЕРКОСУР за умови початку імплементації торгової частини Угоди про асоціацію ЄС – МЕРКОСУР у 2025 р. Розрахунки виконані на основі прогнозного балансу м'яса птиці ЄС до 2035 р., Графіка тарифних скорочень Угоди і даних з бази даних UN Comtrade¹³. Зроблено припущення, що зростання імпорту м'яса з МЕРКОСУР буде відбуватися за рахунок тарифних квот, передбачених в Угоді, а обсяги імпорту поза цими квотами залишаться незмінними. У перший рік введення квот частка м'яса птиці з МЕРКОСУР (переважно бразильського) зросте з 8,3 % у 2022 р. до 10,8 % у 2025 р. По закінченні перехідного періоду частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС становитиме 27,4 %.

Таблиця 5

Прогноз розвитку імпорту м'яса птиці в ЄС з МЕРКОСУР за умови імплементації Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР, т

Імпорт ЄС з МЕРКОСУР, т	Частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС, %	Частка імпорту з МЕРКОСУР у споживанні ЄС, %	Обсяг тарифної квоти МЕРКОСУР, т	Частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС, прогноз, %	Обсяг тарифної квоти, т	Частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС, прогноз, %
2022	2022	2022	2025	2025	2030	2030
66464	8,3 %	1,4 %	30000	10,8 %	180000	27,4 %

Складено авторами за джерелами: UN Comtrade; EU agricultural outlook for markets, 2023-2035. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. с.71. Trade Part of the EU-MERCOSUR Association Agreement. ANNEX 2-A. Tariff elimination schedule. SECTION B. Tariff rate quotas of the European Union.

Таким чином, якщо будуть прийняті пропозиції Єврокомісії щодо механізму “екстреного гальмування” з метою стабілізації імпорту м'яса птиці на рівні середніх обсягів імпорту у 2022-2023 роках, то у 2030 р. (за умови введення квот для МЕРКОСУР у 2025 р.) обсяги експорту м'яса птиці з МЕРКОСУР перевищать обсяги експорту з України. Частка МЕРКОСУР в імпорті м'яса птиці в ЄС може досягти 27,4 %, а України не перевищить 16,1 %. Зростання частки МЕРКОСУР в імпорті ЄС з 8,3 % у 2022 р. до 27,4 % у 2030 р. залежатиме від конкурентної боротьби на ринку ЄС і може відбуватися як за рахунок України, так і за рахунок інших імпортерів.

За даними 2022 р. ціна CIF м'яса птиці з України склала 2677 дол. за тонну, а з Бразилії – 2788 дол. за тонну, тобто Україна мала цінові конкурентні переваги. Проте із введенням квот для МЕРКОСУР структура товарної групи (номенклатура імпортованого м'яса) зміниться, що вплине на цінову конкуренцію на ринку ЄС.

Кукурудза. Дві країни МЕРКОСУР – Бразилія та Аргентина – разом із США входять у трійку найбільших експортерів кукурудзи у світі, Україна у 2022/2023 МР посіла четверте місце¹⁴. У 2022/23 МР Бразилія експортувала 56 млн МТ кукурудзи і очолила список провідних світових експортерів, Аргентина – 24 млн МТ, Україна – 27,12 млн МТ. З іншого боку, ЄС є найбільшим світовим імпортером кукурудзи, отже після створення ЗВТ ЄС-МЕРКОСУР Україну очікує зростання конкуренції на ринку кукурудзи ЄС.

У торговій частині Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР прописані тарифні квоти для безмитного ввезення в ЄС кукурудзи і сорго (табл. 6).

¹³ URL: <https://comtradeplus.un.org/> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

¹⁴ URL: <https://www.usda.gov/oce/commodity/wasde> (дата звернення: 26.03.2024 р.).

Таблиця 6

Тарифні квоти для безмитного ввезення на територію ЄС кукурудзи і сорго з блоку
МЕРКОСУР

Рік	Агреговані щорічні обсяги, МТ
0	166 667
1	333 333
2	500 000
3	666 667
4	833 333
5 і кожний наступний рік	1 000 000

Складено за джерелом: Trade Part of the EU-MERCOSUR Association Agreement. ANNEX 2-A. Tariff elimination schedule. SECTION B. Tariff rate quotas of the European Union.

Через 5 років від впровадження Угоди обсяг тарифної квоти буде доведено до 1 млн тонн, що становить 1,3 % від поточного споживання кукурудзи в ЄС – середньорічного споживання протягом 2001-2003 р. (табл. 7).

Таблиця 7

Прогнозний баланс ринку кукурудзи ЄС, млн т

	2021-2023, у середньому	2025	2030	2035	Середнє щорічне зростання, %	
					2013-2023	2023-2035
Виробництво	62,1	62,3	63,1	64,0	-0,6 %	0,2 %
Імпорт	20,7	18,1	17,8	17,6	7,3 %	-1,3 %
Експорт	5,2	4,8	4,5	4,2	3,4 %	-1,7 %
Внутрішнє споживання	78,2	75,6	76,4	77,4	0,6 %	-0,1 %
Початкові запаси	19,6	19,5	19,8	20,0	6,0 %	0,2 %
Кінцеві запаси	19,0	19,6	19,8	20,0	6,9 %	0,4 %
Ціна ЄС, €/т	278	206	215	228	3,0 %	-1,7 %

Складено за джерелом: EU agricultural outlook for markets, 2023-2035. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. с.82.

Протягом 2023 – 2035 років внутрішнє споживання кукурудзи в ЄС зменшуватиметься на 0,1 % у середньому за рік. Якщо протягом 2021-2023 років імпорт кукурудзи в ЄС стрімко зростав у середньому на 7,3 % щорічно, то протягом 2023-2035 років переважатиме тенденція до зменшення обсягів імпорту у середньому на 1,3 % за рік. Прогнозом ЄС не передбачено зростання цін на кукурудзу на ринку ЄС до рівня середніх цін 2021-2023 років 278 €/т – у кінці прогнозованого періоду (2035 р.) ціна становитиме 228 €/т. Зазначені чинники вказують на погіршення умов для українських, бразильських і аргентинських експортерів кукурудзи на ринку ЄС протягом наступного десятиріччя.

З 2021 р. до 2023 р. експорт зерна кукурудзи з України в ЄС зріс майже удвічі з 7,42 млн т у 2021 р. до 13,03 млн т у 2023 р. (табл. 8). Це пояснюється скасуванням Європейською Комісією тарифних квот для ввезення товарів з України в рамках автономних торговельних преференцій ЄС. У 2021-2023 рр. частка України в імпорту кукурудзи до ЄС склала у середньому 52,3 %, а у внутрішньому споживанні ЄС – 13,9 %. З урахуванням прогнозу щодо зменшення обсягів імпорту кукурудзи в ЄС до 2035 р. і за умови збереження обсягів експорту кукурудзи в ЄС на середньому рівні 2022-2023 р., частка України в імпорті кукурудзи до ЄС у 2030 р. може зрости до 73,2 %, а у внутрішньому споживанні ЄС – до 17 %.

Таблиця 8

Динаміка і прогноз розвитку імпорту кукурудзи в ЄС з України без урахування квоти МЕРКОСУР

Імпорт кукурудзи в ЄС, тис. т	У т. ч. з України, тис. т			Частка України в імпорті кукурудзи в ЄС, %		Частка імпорту з України у споживанні ЄС, %	
	2021	2022	2023	2021-2023, у середньому	2030, прогноз	2021-2023, у середньому	2030, прогноз
20700	7421	12046	13031	52,3 %	73,2 %	13,9 %	17,0 %

Складено авторами за джерелами: UN Comtrade; EU agricultural outlook for markets, 2023-2035. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. с.82.

У табл. 9 представлені прогнозні показники зміни імпорту кукурудзи з МЕРКОСУР за умови початку імплементації торгової частини Угоди про асоціацію ЄС – МЕРКОСУР у 2025 р. Розрахунки виконані на основі прогнозного балансу кукурудзи ЄС до 2035 р., Графіку тарифних скорочень Угоди і даних з бази даних UN Comtrade. Зроблено припущення, що зростання імпорту кукурудзи з МЕРКОСУР буде відбуватися за рахунок тарифної квоти, а обсяги імпорту поза квотою залишаться незмінними. У 2022 р. ЄС імпортувала з МЕРКОСУР 7,93 млн т кукурудзи (7,74 млн т з Бразилії, 154 тис. т з Аргентини, решта з Парагваю і Уругваю). Це склало 33,1 % від обсягів імпорту кукурудзи в ЄС. У перший рік введення квот частка кукурудзи з МЕРКОСУР (переважно бразильської) зростає з 33,1 % у 2022 р. до 44,7 % у 2025 р. переважно за рахунок скорочення імпорту кукурудзи в ЄС. По закінченні перехідного періоду у 2030 р. частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС може досягти 50,2 %.

Таблиця 9

Прогноз розвитку імпорту кукурудзи в ЄС з МЕРКОСУР за умови імплементації Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР, тис. т

Імпорт ЄС з МЕРКОСУР, тис. т	Частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС, %	Частка імпорту з МЕРКОСУР у споживанні ЄС, %	Обсяг тарифної квоти МЕРКОСУР, тис. т	Частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС, прогноз, %	Обсяг тарифної квоти МЕРКОСУР, тис. т	Частка МЕРКОСУР в імпорті ЄС, прогноз, %
2022	2022	2022	2025	2025	2030	2030
7930	33,1 %	10,1 %	166	44,7 %	1000	50,2 %

Складено авторами за джерелами: UN Comtrade; EU agricultural outlook for markets, 2023-2035. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. с.82.; Trade Part of the EU-MERCOSUR Association Agreement. ANNEX 2-A. Tariff elimination schedule. SECTION B. Tariff rate quotas of the European Union.

Прогнози, наведені у табл.8 і табл.9 свідчать про суттєве зростання конкуренції на ринку ЄС між українською і бразильською кукурудзою у разі імплементації Угоди про асоціацію ЄС-МЕРКОСУР. Без урахування квоти МЕРКОСУР у 2030 р. Україна змогла би забезпечувати до 73,2 % обсягів імпорту кукурудзи в ЄС навіть якщо збереже показник експорту в ЄС на середньому рівні 2022-2023 рр. За умови запровадження тарифних квот для країн МЕРКОСУР в останній рік перехідного періоду (2030 р. за умови запровадження квот з 2025 р.) МЕРКОСУР може збільшити свою частку в імпорті кукурудзи в ЄС до 50,2 % насамперед за рахунок заміщення імпорту з України. Проте оптимістичний і песимістичний сценарії малоімовірні. Дуже вірогідно, що незважаючи на тарифну квоту МЕРКОСУР і автономні торговельні преференції України, обсяги експорту як української, так і бразильської кукурудзи в ЄС скоротяться. При цьому цінову конкурентну перевагу має українська кукурудза: ціна на умовах CIF при імпорті в ЄС кукурудзи з України у 2022 р. становила 296 дол. за тонну, з Бразилії – 313 дол. за тонну, з Аргентини – 465 дол. за тонну.

Висновки. Підписання, ратифікація і наступна імплементація Угоди про Асоціацію ЄС-МЕРКОСУР протягом шести років перехідного періоду приведе до часткового заміщення українського експорту бразильським на ринку ЄС. Особливо це стосується ринків кукурудзи і м'яса птиці, на яких конкурентні позиції Бразилії є лідерськими у світовій торгівлі. Часткове заміщення українського експорту в ЄС відбудеться також для яєць, яєчних альбумінів, цукру і меду. Подальші розвідки у напрямі виконаного дослідження доцільно спрямувати на пошук шляхів розв'язання проблем експорту сільськогосподарської продукції в окремі країни ЄС і конкуренції на ринку ЄС в умовах Зеленого переходу.

Список використаних джерел

1. Ostashko T., Kobuta I., Olefir V., Lienivova H. Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. 8(4). P. 86–108. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.04>
2. Koliadenko S., Andreichenko A., Galperina L., Minenko S. and Kovylyna M. Analysis and forecasting of Ukrainian agrarian exports to the EU countries. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. 6(3). P. 29-47. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.03.02>
3. Yatsenko O., Reznikova N., Karasova N., Musiiets T., Lavrinenko O. and Nitsenko V. Modernization of the format of Ukraine's trade integration with the EU in the conditions of implementation of the DCFTA. *Problemy Zarządzania*. 2020. 18(4(90)). P. 101-124. URL: <https://doi.org/10.7172/1644-9584.90.6>
4. Hamulczuk M., Makarchuk O., Sica E. Searching for market integration: evidence from Ukrainian and European Union rapeseed markets. *Land Use Policy*. 2019. 87 (31). Article 104078. URL: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104078>
5. Hamulczuk M., Makarchuk O., Kuts T. Time-varying integration of Ukrainian sunflower oil market with the EU market. *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*. 2021. 13(3). P. 35-47. URL: <https://doi.org/10.7160/aol.2021.130304>
6. Artuc E., Porto G., Rijkers B. Trading off the income gains and the inequality costs of trade policy. *Journal of International Economics*. 2019. 120. P. 1-45. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2019.05.001>
7. Timini J., Viani F. The EU-MERCOSUR free trade agreement main features and economic impact. *Analytical articles. Economic Bulletin*. 2020. 1. P. 1–10. URL: <https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/ArticulosAnaliticos/20/T1/descargar/Files/be2001-art8e.pdf>
8. Ayuso A. Differentiated integration in MERCOSUR: risks and opportunities for the association with the European Union. *CIDOB notes internacionales*. 2022. 272. URL: <https://doi.org/10.24241/NotesInt.2022/272/en>
9. Білозубенко В. С., Небаба Н. О., Сердюков К. Г., Хуруджі М. Є. Інтеграційні процеси у МЕРКОСУР: особливості розвитку та орієнтири для України. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №6 (240). С. 14-25. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/02/6.21._topic_Bilozubenko-V.S.-Nebaba-N.%D0%90.-Serdyukov-K.G.-Khurudzhi-M.E.14-25.pdf
10. Заяць О. І. Глобальна конкурентна сила МЕРКОСУР. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 50 (1). С. 21-25. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.50-3>, http://bses.in.ua/journals/2020/50_1_2020/5.pdf
11. Олійник Ю. Співробітництво ЄС ТА МЕРКОСУР як приклад для подальшої інтеграції України. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. 27. С. 129-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2015_27_22
12. Piyash O., Doroshkevych D. and Dacenko J. Change of export and import commodity flows of Ukraine in international trade as a result of the Russian occupation. *Investment: Practice and Experience*. 2019. 8. P. 11-18. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.8.11>

13. Шнирков О, Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни. *Журнал Європейської економіки*. 2023. 22(1). С. 49-68. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637/1643>
14. Осташко Т. Зерновий експорт України в умовах війни. *Економіка України*. 2023. 66(8). С. 28–46. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.08.028>
15. Leshchenko K. Current challenges of agricultural trade liberalisation between Ukraine and the EU. *Ekonomika APK*. 2023. 30(3). P. 10-17. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202303010>
16. Lila A., Trusova N., Berdar M. The impact of trade policy and agreements on the development of international trade in Ukraine's agricultural sector. *Ekonomika APK*. 30(6). P. 26-33. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202306026>

References

1. Ostashko, T., Kobuta, I., Olefir, V. and Lienivova, H. (2022), “Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine”, *Agricultural and Resource Economics*, vol. 8 (4), pp. 86–108. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.04>
2. Koliadenko, S., Andreichenko, A., Galperina, L., Minenko, S. and Kovylyna, M. (2020), “Analysis and forecasting of Ukrainian agrarian exports to the EU countries”, *Agricultural and Resource Economics*, vol. 6(3), pp. 29-47. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.03.02>
3. Yatsenko, O., Reznikova, N., Karasova, N., Musiiets, T., Lavrinenko, O. and Nitsenko, V. (2020), “Modernization of the format of Ukraine’s trade integration with the EU in the conditions of implementation of the DCFTA”. *Problemy Zarzadzania*, vol. 18(4(90)), pp. 101-124. URL: <https://doi.org/10.7172/1644-9584.90.6>
4. Hamulczuk, M., Makarchuk, O. and Sica, E. (2019), “Searching for market integration: evidence from Ukrainian and European Union rapeseed markets”, *Land Use Policy*, vol. 87 (31), article 104078. URL: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104078>
5. Hamulczuk, M., Makarchuk, O. and Kuts, T. (2021), “Time-varying integration of Ukrainian sunflower oil market with the EU market”, *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*, vol. 13 (3), pp. 35-47. URL: <https://doi.org/10.7160/aol.2021.130304>
6. Artuc, E., Porto, G. and Rijkers, B. (2019), “Trading off the income gains and the inequality costs of trade policy”, *Journal of International Economics*, vol. 120, pp. 1-45. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2019.05.001>
7. Timini, J. and Viani, F. (2020), “The EU-MERCOSUR free trade agreement main features and economic impact”, *Analytical articles. Economic Bulletin*, vol. 1, pp. 1–10. URL: <https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/ArticulosAnaliticos/20/T1/descargar/Files/be2001-art8e.pdf>
8. Ayuso, A. (2022), “Differentiated integration in MERCOSUR: risks and opportunities for the association with the European Union”, *CIDOB notes internacionales*, 272. URL: <https://doi.org/10.24241/NotesInt.2022/272/en>
9. Bilozubenko, V. S., Nebaba, N. O., Serdiukov, K. H. and Khurudzhi, M. Ie. (2021), “Integration processes in MERCOSUR: features of development and guidelines for Ukraine”, *Actual Problems of Economics*, №6 (240), pp. 14-25. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/02/6.21._topic_Bilozubenko-V.S.-Nebaba-N.%D0%90.-Serdyukov-K.G.-Khurudzhi-M.E.14-25.pdf
10. Zaiats, O. I. (2020), “The global competitive power of MERCOSUR”, *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 50 (1), pp. 21-25. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.50-3>, http://bses.in.ua/journals/2020/50_1_2020/5.pdf
11. Oliinyk, Yu. (2015), “EU and MERCOSUR cooperation as an example for further integration of Ukraine”, *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*, Issue 27, pp. 129-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2015_27_22.

12. Ilyash, O., Doroshkevych, D. and Dacenko, J. (2019), “Change of export and import commodity flows of Ukraine in international trade as a result of the Russian occupation”, *Investment: Practice and Experience*, 8, pp. 11-18. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.8.11>
13. Shnyrkov, O. and Chugaev, O. (2023), “Economic integration of Ukraine into the EU in the conditions of the Russian-Ukrainian war”, *Journal of European Economy*, vol. 22(1), pp. 49-68. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637/1643>
14. Ostashko, T. (2023), “Grain export of Ukraine in the conditions of war”, *Economy of Ukraine*, vol. 66(8), pp. 28–46. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.08.028>
15. Leshchenko, K. (2023), “Current challenges of agricultural trade liberalisation between Ukraine and the EU”, *Ekonomika APK*, vol. 30(3), pp. 10-17. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202303010>
16. Lila, A., Trusova, N. and Berdar, M. (2023), “The impact of trade policy and agreements on the development of international trade in Ukraine's agricultural sector”, *Ekonomika APK*, vol. 30(6), pp. 26-33. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202306026>

Стаття надійшла до редакції 06.05.2024

Рецензовано 20.05.2024

Опубліковано 30.05.2024

Дослідження виконано за кошти НАН України в рамках наукових робіт № 3.1.7.159 “Трансформація ринків товарів і послуг в умовах цифровізації економіки” (номер державної реєстрації 0123U102682) і № 3.1.7.156 “Повоєнне забезпечення кліматичної та природоресурсної стійкості агропродовольчого виробництва України” (номер державної реєстрації 0123U100006).